

ΕΥΑΓΓΕΛΟΣ ΒΕΝΙΖΕΛΟΣ

Οριοθέτηση
θαλασσίων
ζωνών

και

ελληνοτουρκικές
σχέσεις

ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΠΑΠΑΔΟΠΟΥΛΟΣ

**ΟΡΙΟΘΕΤΗΣΗ ΘΑΛΑΣΣΙΩΝ ΖΩΝΩΝ
ΚΑΙ ΕΛΛΗΝΟΤΟΥΡΚΙΚΕΣ ΣΧΕΣΕΙΣ**

ΕΥΑΓΓΕΛΟΣ ΒΕΝΙΖΕΛΟΣ

**ΟΡΙΟΘΕΤΗΣΗ
ΘΑΛΑΣΣΙΩΝ ΖΩΝΩΝ
ΚΑΙ ΕΛΛΗΝΟΤΟΥΡΚΙΚΕΣ
ΣΧΕΣΕΙΣ**

ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΠΑΠΑΔΟΠΟΥΛΟΣ

ΟΡΙΟΘΕΤΗΣΗ ΘΑΛΑΣΣΙΩΝ ΖΩΝΩΝ ΚΑΙ ΕΛΛΗΝΟΤΟΥΡΚΙΚΕΣ ΣΧΕΣΕΙΣ

ΕΥΑΓΓΕΛΟΣ ΒΕΝΙΖΕΛΟΣ

Επιμέλεια-Διόρθωση: Μάγδα Τσολάκου

© 2020, Εκδόσεις Κυριάκος Παπαδόπουλος Α.Ε., Ευάγγελος Βενιζέλος

Η πνευματική ιδιοκτησία αποκτάται χωρίς καμιά διατύπωση και χωρίς την ανάγκη ρήτρας απαγορευτικής των προσβολών της. Κατά τον Ν. 2387/20 (όπως έχει τροποποιηθεί με τον Ν. 2121/93 και ισχύει σήμερα) και κατά τη Διεθνή Σύμβαση της Βέρνης (που έχει κυρωθεί με τον Ν. 100/1975), απαγορεύεται η αναδημοσίευση, η αποθήκευση σε κάποιο σύστημα διάσωσης και γενικά η αναπαραγωγή του παρόντος έργου με οποιονδήποτε τρόπο ή μορφή, τμηματικά ή περιληπτικά, στο πρωτότυπο ή σε μετάφραση ή άλλη διασκευή, χωρίς γραπτή άδεια του εκδότη.

Πρώτη έκδοση: Σεπτέμβριος 2020

ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΠΑΠΑΔΟΠΟΥΛΟΣ

www.epbooks.gr

Καποδιστριαύ 9, 144 52 Μεταμόρφωση Αττικής

τηλ.: 210 2816134, e-mail: info@epbooks.gr

ΒΙΒΛΙΟΠΩΛΕΙΟ

Μασσαλίας 14, 106 80 Αθήνα, τηλ.: 210 3615334

ISBN 978-960-484-595-8

ΠΙΝΑΚΑΣ ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΩΝ

ΠΡΟΛΟΓΟΣ	11
ΕΙΣΑΓΩΓΗ	15
1. Η οριοθέτηση των θαλασσίων ζωνών ως κεντρικό ζήτημα της ελληνικής εξωτερικής πολιτικής εδώ και σχεδόν μισό αιώνα.....	15
2. Μια εθνική στρατηγική που υπάρχει εκ των πραγμάτων, αλλά δεν διατυπώνεται πάντα με την καθαρότητα που απαιτείται	18
3. Ο κοινός παρονομαστής των κειμένων που συγκροτούν το βιβλίο από πλευράς Διεθνούς Δικαίου της Θάλασσας.....	19
4. Οι βασικές πολιτικές και διπλωματικές παραδοχές και οι προτάσεις ενεργειών που συνάγονται από τα γεγονότα και τις καταστάσεις των τελευταίων 46 ετών	26
5. Οι εύλογες ενστάσεις για τον ελληνοτουρκικό διάλογο – Ποια θα ήταν όμως η άλλη λύση ως προς την οριοθέτηση των θαλασσίων ζωνών;.....	33
6. Τα συμφραζόμενα	44
A. ΤΟ ΣΤΡΑΤΗΓΙΚΟ ΠΛΑΙΣΙΟ	
1. Εθνική στρατηγική αυτοσυνειδησία: Το λεγόμενο ΜοU Τουρκίας-Λιβύης ως πρόκληση αναστοχασμού της ελληνικής εξωτερικής πολιτικής	47
2. Η εξωτερική πολιτική της Ελλάδας: Ένα περίγραμμα.....	53
I. Τι καθορίζει την εξωτερική πολιτική κάθε χώρας;.....	53
II. Ελληνική εξωτερική πολιτική: το θεμελιώδες κερτημένο της μεταπολίτευσης.....	57
III. Οι βασικές παραδοχές της ελληνικής εξωτερικής πολιτικής..	60
IV. Τι συνιστά εθνικό θέμα;.....	65
V. Η αποτίμηση της περιόδου 1974-2018	70
VI. Η σχέση χρόνου και εξωτερικής πολιτικής – μερικές προτάσεις αναστοχασμού	72

3. Κλιματική αλλαγή και η παράμετρος του χρόνου στην εξωτερική πολιτική.....	76
4. Η Ευρωπαϊκή προοπτική των Βαλκανίων και η θέση της Ελλάδας	79

Β. ΑΝΑΖΗΤΩΝΤΑΣ ΤΗΝ ΕΘΝΙΚΗ ΣΥΝΑΙΝΕΣΗ

ΥΠΟ ΣΥΝΘΗΚΕΣ ΚΡΙΣΗΣ

1. Εθνική συναίνεση και εξωτερική πολιτική.....	93
2. Εξωτερική πολιτική υπό συνθήκες λιτότητας: Η Ελλάδα επέστρεψε στην κανονικότητα;.....	98
3. Εθνικά θέματα και οικονομικές πιέσεις.....	105

Γ. ΟΙ ΕΛΛΗΝΟΤΟΥΡΚΙΚΕΣ ΣΧΕΣΕΙΣ – ΠΡΟΚΑΤΑΡΚΤΙΚΕΣ ΠΑΡΑΤΗΡΗΣΕΙΣ

1. Εξωτερική πολιτική και χρόνος – Στοιχεία ασυμμετρίας στις ελληνοτουρκικές σχέσεις.....	119
2. Η νέα Τουρκία του Ερντογάν – Από το δημοκρατικό όνειρο στην αυταρχική εκτροπή	125
3. Η επόμενη μέρα στις ελληνοτουρκικές σχέσεις.....	135
I. Η εσωτερική κατάσταση στην Τουρκία.....	135
II. Μπορούν να υπάρξουν άλλοι πολιτικοί συσχετισμοί στην Τουρκία;.....	137
III. Η ελληνική απάντηση στους τουρκικούς ισχυρισμούς για την αποστρατικοποίηση των νησιών.....	138
IV. Η οριοθέτηση υφαλοκρηπίδας και ΑΟΖ και η προσφυγή στη Χάγη	141
V. Τι σημαίνει σήμερα η από κοινού συμμετοχή Ελλάδας και Τουρκίας στο ΝΑΤΟ – Η επέκταση των χωρικών υδάτων ...	145
VI. Μπορεί να υπάρξει μια συμφωνία «πακέτο» ΕΕ-Τουρκίας; – Μεταναστευτικές ροές.....	146

Δ. Η ΟΡΙΟΘΕΤΗΣΗ ΤΩΝ ΘΑΛΑΣΣΙΩΝ ΖΩΝΩΝ

1. Πολιτικές διαστάσεις του Δικαίου της Θάλασσας στην Ανατολική Μεσόγειο – Η ελληνική θέση ως προς την οριοθέτηση των θαλασσιών ζωνών.....	151
--	-----

I. Η σχέση δικαίου και πολιτικής στο πεδίο του Διεθνούς Δικαίου.....	151
II. Η δύσκολη συγκυρία στη Μεσόγειο: Οι προσφυγικές ροές και τα ζητήματα έρευνας και διάσωσης.....	153
III. Το Διεθνές Δίκαιο της Θάλασσας κοινός παρονομαστής πολλών κρίσιμων θεμάτων της ελληνικής εξωτερικής πολιτικής.	158
IV. Η ολοκληρωμένη πολιτική οριοθέτησης των θαλασσίων ζωνών την περίοδο 2011-2015.....	165
α. Ο νόμος 4001/2011.....	166
β. Η προκήρυξη θαλασσίων οικοπέδων στο Ιόνιο και νότια της Κρήτης.....	166
γ. Ο προσδιορισμός του πεδίου των διερευνητικών επαφών με την Τουρκία.....	167
δ. Η μετατροπή της συμφωνίας Ελλάδας-Ιταλίας του 1977 σε σύμβαση οριοθέτησης πολλαπλού σκοπού.....	169
ε. Η συνεργασία με την Αίγυπτο.....	170
στ. Κινήσεις σε σχέση με τη συμφωνία Ελλάδας-Αλβανίας του 2009.....	170
ζ. Νέες δηλώσεις σε σχέση με τη δικαιοδοσία του ΔΔΧ και του ΔΔΘ.....	171
2. Επικίνδυνες «αντιδιαστολές» με την αιγιαλίτιδα ζώνη.....	174
3. « Κύματι θαλάσσης» – Οι δυσκολίες της συζήτησης περί θαλασσίων ζωνών.....	179
4. Οριοθέτηση θαλασσίων ζωνών στη Μεσόγειο και ελληνοτουρκικές σχέσεις – Η κατάσταση μετά το λεγόμενο MoU Τουρκίας-Λιβύης.....	184
I. Οι παράμετροι του εθνικού στρατηγικού αναστοχασμού.....	184
II. Οι τελευταίες εξελίξεις ως προς την οριοθέτηση των θαλασσίων ζωνών.....	188
5. Η Χάγη και η οριοθέτηση των θαλασσίων ζωνών.....	197
6. Οι εξελίξεις στην Ανατολική Μεσόγειο, οι ελληνοτουρκικές σχέσεις και οι επιλογές της Ελλάδας.....	203

7. Οριοθετήσεις: Η ευρύτερη σημασία της συμφωνίας μεταξύ Ελλάδας-Ιταλίας για την ΑΟΖ.....	219
8. Μια συνέντευξη που συνοψίζει τον προβληματισμό για την οριοθέτηση των θαλασσιών ζωνών	225
9. Αύγουστος 2020: «Οριοθετημένος διάλογος για την οριοθέτηση» με την Τουρκία – Η συμφωνία μερικής οριοθέτησης της ΑΟΖ Ελλάδας και Αιγύπτου	242
10. Στρατηγικός ειρμός	249
11. Δηλώσεις που θα ήταν σκόπιμο να κάνει η Κυβέρνηση εξ ονόματος της Ελληνικής Δημοκρατίας στη διαδικασία κύρωσης της συμφωνίας Ελλάδας-Αιγύπτου και της συμφωνίας Ελλάδας-Ιταλίας	254
12. Επίμετρο: Οι δηλώσεις που κατέθεσε η Ελληνική Δημοκρατία στις 14.1.2015 ως προς τη δικαιοδοσία του ΔΔΧ και του ΔΔΔΘ	261
13. Σεπτέμβριος 2020: Αναδρομή στο παρελθόν και προβολή στο μέλλον με αφορμή τις τελευταίες εξελίξεις ως προς την ανακήρυξη ΑΟΖ και την επέκταση των χωρικών υδάτων.	265
Ε. ΕΠΙΜΥΘΙΟ: Εθνικόν είναι το αληθές.....	275

ΠΡΟΛΟΓΟΣ

Το βιβλίο αυτό συγκροτείται από κείμενά μου σχετικά με την οριοθέτηση των θαλασσίων ζωνών και τις ελληνοτουρκικές σχέσεις που δημοσιεύθηκαν ως άρθρα στον Τύπο ή προέκυψαν από την απομαγνητοφώνηση ομιλιών μου σε δημόσιες εκδηλώσεις κυρίως τα τρία τελευταία χρόνια (2017-2020). Από τα κείμενα που έχουν περιληφθεί ελάχιστα είναι παλαιότερα. Ένας μάλιστα σημαντικός αριθμός κειμένων είναι των τελευταίων δώδεκα μηνών. Περιλαμβάνονται και οι πολύ πρόσφατες παρεμβάσεις μου, του Αυγούστου του 2020, που γράφτηκαν με αφορμή τις τουρκικές προκλήσεις, τον τρόπο αντίδρασης της χώρας μας και τη συμφωνία Ελλάδας-Αιγύπτου για τη μερική οριοθέτηση της ΑΟΖ. Η επιλογή των κειμένων είναι ενδεικτική και αρκετά αυστηρή, ώστε το βιβλίο να είναι εύχρηστο και όχι απλώς πολυσέλιδο. Δεν περιλήφθηκαν παλαιότερα συναφή κείμενα ή σχετικές αγορεύσεις στη Βουλή των Ελλήνων, στο Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο (κατά τη διάρκεια της τελευταίας ελληνικής προεδρίας του Συμβουλίου της ΕΕ) και στην Κοινοβουλευτική Συνέλευση του Συμβουλίου της Ευρώπης. Αποκλείστηκαν επίσης πρόσφατα κείμενα που έχουν μεγάλο ποσοστό επικάλυψης με άλλα. Περιλήφθηκαν, ενδεικτικά, μόνο δύο συνεντεύξεις, η δεύτερη μάλιστα την τελευταία στιγμή –χάρη στην ευγένεια του εκδότη– η οποία και αναφέρεται στις εξελίξεις των τελευταίων ημερών του Αυγούστου και των πρώτων ημερών του Σεπτεμβρίου του 2020. Παρ' όλα αυτά η επανάληψη ορισμένων θέσεων, περιγραφών ή εξηγήσεων είναι αναπόφευκτη. Το αντίβαρο είναι ότι κάθε κε-

φάλαιο και κάθε υποκεφάλαιο μπορεί να διαβαστεί και αυτοτελώς, μέσα πάντα στα συμφραζόμενα της συγκυρίας κατά την οποία δημοσιεύθηκε ή εκφωνήθηκε. Για τον λόγο αυτό σημειώνεται η ημερομηνία και το πλαίσιο της πρώτης δημοσίευσης.

Προτάσσεται εισαγωγή που γράφτηκε τώρα και στην οποία επιχειρείται να αναδειχθεί ο κοινός ιστορικός, νομικός και πολιτικός παρονομαστής των κειμένων, καθώς και το στρατηγικό πλαίσιο μέσα στο οποίο τοποθετούνται. Στην εισαγωγή προσπάθησα να συνοψίσω και τις προτάσεις που διατυπώνω για την ανάληψη συγκεκριμένων πολιτικών και διπλωματικών πρωτοβουλιών.

Στην πολιτική μου διαδρομή είχα την ευκαιρία να ασχοληθώ πολλά χρονικά διαστήματα και από διάφορες όψεις με ζητήματα εξωτερικής πολιτικής και πολιτικής ασφαλείας και άμυνας. Με το Κυπριακό, τις ελληνοτουρκικές σχέσεις, την οριοθέτηση των θαλασσίων ζωνών και τα συναφή θέματα διασταυρώθηκαν ήδη από το 1990 ως σύμβουλος του Ανδρέα Παπανδρέου και αμέσως μετά, από το 1993 έως το 1995 ως υπουργός Τύπου και κυβερνητικός εκπρόσωπος. Στη συνέχεια ως υπουργός Μεταφορών (1995-1996) είχα την εποπτεία της Υπηρεσίας Πολιτικής Αεροπορίας που διαχειρίζεται το FIR Αθηνών. Ως υπουργός Ανάπτυξης (1999-2000) είχα στο χαρτοφυλάκιό μου και την Ενέργεια. Την περίοδο 2009-2011 είχα την ύψιστη τιμή να ασκήσω τα καθήκοντα του υπουργού Εθνικής Άμυνας και να ασχοληθώ εντατικά με τη δομή διοίκησης του NATO, τα λεγόμενα μέτρα οικοδόμησης εμπιστοσύνης (MOE) και όλο ουσιαστικά το πλέγμα των ελληνοτουρκικών σχέσεων. Τέλος, την περίοδο 2013-2015 ως κυβερνητικός εταίρος, Αντιπρόεδρος της Κυβέρνησης και υπουργός των Εξωτερικών είχα την ευθύνη της εξωτερικής πολιτικής της χώρας και έδωσα ιδιαίτερη έμφαση στην οριοθέτηση των θαλασσίων ζωνών.

Δεν περιλαμβάνονται προφανώς στο βιβλίο οι «ειδικού χειρισμού» γραπτές οδηγίες που είχα την ευκαιρία να δώσω ως Αντιπρόεδρος της Κυβέρνησης και υπουργός Εξωτερικών στην ελληνική αντιπροσωπεία στις διερευνητικές επαφές με την Τουρκία και στις υπηρεσίες του Υπουργείου Εξωτερικών σχετικά με την οριοθέτηση των θαλασσιών ζωνών, τα μέτρα οικοδόμησης εμπιστοσύνης και αλλά συναφή ζητήματα. Μπορώ όμως να πω γενικά ότι αυτές εναρμονίζονται με όσα έχω το δικαίωμα αλλά και την εθνική υποχρέωση να διατυπώνω στη δημόσια συζήτηση. Στις ευνομούμενες, θεσμικά πολιτισμένες και δημοκρατικές χώρες, η εξωτερική πολιτική, η πολιτική ασφαλείας και κυρίως η διαχείριση των λεγόμενων εθνικών θεμάτων είναι αντικείμενο διαρκούς δημόσιας συζήτησης, πλην των στοιχείων που για λόγους εθνικής ασφαλείας και αποτελεσματικότητας των χειρισμών πρέπει να παραμένουν εκτός δημοσιότητας. Αυτό ισχύει, πρώτον, γιατί οι πολίτες έχουν δικαίωμα αλλά και υποχρέωση πληροφόρησης, γνώσης και μνήμης. Και, δεύτερον, γιατί οι αποφάσεις γύρω από τα θέματα αυτά πρέπει να είναι δημοκρατικά νομιμοποιημένες και κατά το δυνατόν συναινετικές, εντασσόμενες σε ένα σταθερό πλαίσιο εθνικής στρατηγικής που διασφαλίζει τη συνέχεια του κράτους και το εθνικό συμφέρον.

Η εμπειρία που προσφέρει η διαχείριση των κρίσιμων θεμάτων είναι πολύτιμη παρακαταθήκη κάθε προσώπου που τιμήθηκε από την Πολιτεία με την ανάθεση αυτής της ευθύνης. Θεωρώ πρόσθετη τύχη το γεγονός πως επιστημονικό μου αντικείμενο είναι το Συνταγματικό Δίκαιο που βρίσκεται σε συνεχή συνομιλία, μεταξύ άλλων, με το Διεθνές Δίκαιο, το Ευρωπαϊκό Δίκαιο και την Πολιτική και Διπλωματική Ιστορία. Άλλωστε ιδιαίτερα ως προς την οριοθέτηση των θαλασσιών ζωνών η νομική διάσταση των προβλημάτων είναι απολύτως συνυφασμένη με την πολιτική. Αυτό δεν δικαιολογεί βεβαίως οποιαδήποτε «νο-

μικιστική» προσέγγιση ή υποταγή στον λεγόμενο λεγκαλισμό. Επιβάλλει όμως ακρίβεια στις διατυπώσεις και εμμονή στις κρίσιμες λεπτομέρειες. Επιβάλλει δηλαδή δύο βαθύτατα πολιτικές προϋποθέσεις που πρέπει να πληρούνται όταν καλούμαστε να εκτιμήσουμε τα δεδομένα και να λάβουμε αποφάσεις στο πεδίο αυτό. Πρόκειται για έναν «αντιλαϊκιστικό εμβολιασμό» που ανάγεται στις προϋποθέσεις της επαγγελματικής συγκρότησης του νομικού.

Ευχαριστώ θερμά τα μέσα ενημέρωσης που φιλοξένησαν άρθρα μου, τους οργανωτές δημοσίων συζητήσεων στις οποίες μετείχα και τους συνομιλητές μου σε αυτές, τους δημοσιογράφους με τους οποίους συναντήθηκα σε σχετικές συνεντεύξεις και βεβαίως τις εκδόσεις Παπαδόπουλος που υποδέχθηκαν με χαρά και φροντίδα το βιβλίο αυτό.

Σεπτέμβριος 2020

Ευ. Β.

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

1. Η οριοθέτηση των θαλασσίων ζωνών ως κεντρικό ζήτημα της ελληνικής εξωτερικής πολιτικής εδώ και σχεδόν μισό αιώνα

Η «οριοθέτηση της υφαλοκρηπίδας μεταξύ Ελλάδας και Τουρκίας στο Αιγαίο» ήταν, ήδη από την έναρξη της ιστορικής περιόδου που επικράτησε να ονομάζεται μεταπολίτευση, ένα από τα θεμελιώδη ζητήματα της ελληνικής εξωτερικής πολιτικής. Κατά τη γνώμη μου το ένα από τα δύο θεμελιώδη. Το άλλο ήταν και δυστυχώς είναι ακόμη το Κυπριακό, αυτό όμως είναι διεθνές ζήτημα στρατιωτικής εισβολής της Τουρκίας στο έδαφος της Κυπριακής Δημοκρατίας και συνεχιζόμενης από το 1974 έως σήμερα στρατιωτικής κατοχής του βορείου τμήματος της κυπριακής επικράτειας. Το Κυπριακό είναι το πρώτο εθνικό μας θέμα, αλλά δεν συνιστά πεδίο στο οποίο η Ελλάδα έχει την πρωτοβουλία των κινήσεων. Αυτή ανήκει στον ΟΗΕ και στα συνταγματικά όργανα και τις θεσμικές οντότητες της Κυπριακής Δημοκρατίας, κράτους-μέλους του ΟΗΕ και της ΕΕ, συμπεριλαμβανομένων των δύο κοινοτήτων.

Η επίμονη αναφορά στην οριοθέτηση της υφαλοκρηπίδας στο Αιγαίο ως της μόνης νομικής διαφοράς μεταξύ Ελλάδας και Τουρκίας που αναγνωρίζει κατά το Διεθνές Δίκαιο η Ελληνική Δημοκρατία, έγινε, σταδιακά και με μεγάλη καθυστέρηση, μόλις το 2013, πληρέστερη και ακριβέστερη: Η Ελλάδα αναγνωρίζει ως μόνη νομική διαφορά μεταξύ των δύο χωρών, την οριοθέτηση της υφαλοκρηπίδας και της Αποκλειστικής Οικονομικής Ζώνης (ΑΟΖ), στο Αιγαίο και την Ανατολική Μεσόγειο. Άλλω-

στε η ισχύουσα Διεθνής Σύμβαση για το Δίκαιο της Θάλασσας (UNCLOS/ΔΣΔΘ), που απηχεί διεθνές εθνικό δίκαιο, κωδικοποιεί γενικώς παραδεδεγμένους κανόνες του Διεθνούς Δικαίου και εισάγει την έννοια της ΑΟΖ, συνήφθη μεταγενέστερα, το 1982 και τέθηκε σε ισχύ το 1994.

Είναι προφανές ότι το πραγματολογικό πλαίσιο των ελληνοτουρκικών σχέσεων είναι πολύ πιο σύνθετο. Δεν περιλαμβάνει μόνο την οριοθέτηση των θαλασσιών ζωνών και πιο συγκεκριμένα της υφαλοκρηπίδας και της ΑΟΖ, αλλά έναν μακρύ δυστυχώς κατάλογο τουρκικών ισχυρισμών, διεκδικήσεων και απειλών και έναν εξίσου μακρύ κατάλογο παραβιάσεων κανόνων του Διεθνούς Δικαίου εκ μέρους της Τουρκίας και αεροναυτικών κυρίως πρακτικών που θίγουν κυριαρχικά δικαιώματα και διεθνώς αναγνωρισμένες αρμοδιότητες της Ελληνικής Δημοκρατίας, κάποιες δε από αυτές θίγουν ακόμη και την εθνική μας κυριαρχία. Από τη δική μας πλευρά έχουν διαμορφωθεί πρακτικές αντίδρασης που εφαρμόζονται για πολλά χρόνια.

Η οριοθέτηση όμως της υφαλοκρηπίδας και της ΑΟΖ έχει το «πλεονέκτημα» να είναι θεσμοθετημένη και επιβεβλημένη κατά το Διεθνές Δίκαιο (άρθρα 74 και 83 ΔΣΔΘ) διαδικασία που περιλαμβάνει διαβουλεύσεις, διαπραγματεύσεις, συμφωνία μεταξύ των κρατών που έχουν αντικείμενες ή παρακείμενες ακτές και των οποίων οι δυνητικές ζώνες δικαιοδοσίας επικαλύπτονται ή, σε περίπτωση αδυναμίας να υπάρξει συμφωνία επί της ουσίας, προσφυγή στις διαδικασίες που προβλέπει η ΔΣΔΘ και τελικά «δικονομική» συμφωνία για την από κοινού προσφυγή σε διεθνή δικαστική ή διαιτητική διαδικασία. Άλλωστε η χώρα μας δεν έχει εκκρεμότητα ως προς την οριοθέτηση μόνο με την Τουρκία, αλλά και με άλλες χώρες στη Μεσόγειο.

Η ανάληψη διπλωματικών πρωτοβουλιών ως προς την οριοθέτηση της υφαλοκρηπίδας και της ΑΟΖ είναι συνεπώς υπο-

χρέωση που απορρέει από το Διεθνές Δίκαιο. Αυτό δεν σημαίνει ότι θα υπάρξει ανταπόκριση της άλλης πλευράς ή ότι δεν θα επιχειρηθεί η ανάμειξη άλλων ζητημάτων. Σημασία έχει να είναι σαφής η ελληνική θέση. Για μια χώρα, όπως η Ελλάδα, που δηλώνει πάντα ότι άξονας της εξωτερικής της πολιτικής είναι ο σεβασμός του Διεθνούς Δικαίου, η ανάληψη παρόμοιων πρωτοβουλιών πρέπει να θεωρείται αυτονόητη. Αυτό άλλωστε δείχνουν η πρόσφατη συμφωνία Ελλάδας-Ιταλίας για τη μετατροπή της συμφωνίας οριοθέτησης της υφαλοκρηπίδας του 1977 σε συμφωνία οριοθέτησης και της ΑΟΖ, πριν καν αυτή ανακηρυχθεί, χωρίς μεταβολή της οριογραμμής, και η ακόμη πιο πρόσφατη συμφωνία μερικής οριοθέτησης της ΑΟΖ με την Αίγυπτο δυτικά του 28ου (για την ακρίβεια του 27ου και 59') μεσημβρινού και μέχρι τον 26ο. Δεν πρέπει επίσης να ξεχνάμε τις παλαιότερες διαπραγματεύσεις με τη Λιβύη, την υπογραφήσα το 2009 συμφωνία με την Αλβανία, που δεν κυρώθηκε και δεν τέθηκε σε ισχύ λόγω της αλβανικής υπαναχώρησης, και κυρίως τους αλληπάλληλους γύρους διερευνητικών επαφών μεταξύ Ελλάδας και Τουρκίας από το 2002 έως το 2016. Οι γύροι αυτοί, όπως θα δούμε, περιέλαβαν στο αντικείμενό τους, με ελληνική πρωτοβουλία, την έννοια της ΑΟΖ και τον γεωγραφικό χώρο της Μεσογείου μόλις το 2013 με επίμονη και σαφή οδηγία μου. Τα ίδια θέματα τέθηκαν τότε και στο επίπεδο των υπουργών Εξωτερικών των δύο χωρών.

Πολλοί κάνουν σαν να τα «ανακάλυψαν» όλα αυτά μετά τη σύναψη, κατά παράβαση του Διεθνούς Δικαίου, του άκυρου μνημονίου (ΜοU) Ερντογάν-Σαράζ για την οριοθέτηση θαλασσιών ζωνών μεταξύ Τουρκίας και Λιβύης, με όλα όσα μπορεί και πρέπει να σημειωθούν για τον τρόπο με τον οποίο λειτουργεί ως υποκείμενο του Διεθνούς Δικαίου, εκπροσωπείται διεθνώς και συνομολογεί συνθήκες η Λιβύη.

Τίποτα όμως δεν προέκυψε ξαφνικά. Πτυχές του ζητήματος της οριοθέτησης των θαλασσίων ζωνών που τους τελευταίους μήνες κυριαρχούν στον δημόσιο διάλογο, ο οποίος διεξάγεται ευκαιρώς – ακαίρω, είχαν τεθεί εγκαίρω, εδώ και χρόνια, αλλά δεν είχαν βρει την προσοχή που αναλογεί στην κρισιμότητά τους. Δύο παράγοντες συντέιναν σε αυτό. Πρώτον, η επί δεκαετίες κυρίαρχη αντίληψη ότι ο χρόνος λειτουργεί υπέρ των θέσεών μας, άρα δεν ενοχλεί η αναμονή, η αναβολή ή η αδράνεια. Δεύτερον, η εμμονή στον στενό γεωγραφικό ορίζοντα του Αιγαίου και η υποτίμηση του ευρύτερου ορίζοντα της Ανατολικής Μεσογείου, στην οποία βρίσκεται γεωγραφικά σημαντικό τμήμα της ελληνικής επικράτειας και μεγάλο μέρος των υπό οριοθέτηση κυριαρχικών δικαιωμάτων της χώρας.

2. Μια εθνική στρατηγική που υπάρχει εκ των πραγμάτων αλλά δεν διατυπώνεται πάντα με την καθαρότητα που απαιτείται

Τώρα που ξαναδιαβάζω και επεξεργάζομαι τα κεφάλαια του βιβλίου αυτού βλέπω με χαρά και ανακούφιση –ομολογώ– την επιμονή μου, επί χρόνια τώρα, σε μια αλληλουχία θέσεων που ανάγονται σε μια εθνική στρατηγική που, ενώ υπάρχει και εκ των πραγμάτων εφαρμόζεται, δεν διατυπώνεται με την καθαρότητα που απαιτείται, προκειμένου να καταστεί κοινό κτήμα της ελληνικής κοινωνίας και προκειμένου να εξοπλιστεί με την αναγκαία αποτελεσματικότητα. Όσα έχω διατυπώσει και διατυπώνω ως ενεργός πολίτης δημόσια για τα θέματα αυτά –όπως έγραψα ήδη στον πρόλογο– εναρμονίζονται πλήρως με τις θέσεις που εξέφρασα στο πρόσφατο παρελθόν, όταν ασκούσα τη σχετική αρμοδιότητα, επισήμως εξ ονόματος της χώρας. Εναρμονίζονται επίσης με τις γραπτές οδηγίες που έχω δώσει για τα θέματα αυτά ως υπουργός Εξωτερικών. Δεν μπορώ φυσικά να

αναφερθώ σε απόρρητες και «τεχνικές» όψεις των θεμάτων αυτών. Αναφέρομαι στο πλαίσιο μέσα στο οποίο διεξάγεται ο δημόσιος διάλογος για θέματα εξωτερικής πολιτικής, άμυνας και ασφαλείας, σε μια ευρωπαϊκή χώρα που σέβεται τη διαφάνεια, το δικαίωμα των πολιτών για ενημέρωση και την υποχρέωση δημοκρατικής νομιμοποίησης των σχετικών αποφάσεων. Αυτά όμως είναι απολύτως συμβατά με την ανάληψη συγκεκριμένων, καλά προετοιμασμένων πολιτικών και διπλωματικών πρωτοβουλιών που εντάσσονται στις προβλέψεις της ΔΣΔΘ.

ΕΥΑΓΓΕΛΟΣ ΒΕΝΙΖΕΛΟΣ

ΟΡΙΟΘΕΤΗΣΗ ΘΑΛΑΣΣΙΩΝ ΖΩΝΩΝ ΚΑΙ ΕΛΛΗΝΟΤΟΥΡΚΙΚΕΣ ΣΧΕΣΕΙΣ

Η Ελλάδα αναγνωρίζει ως μόνη νομική διαφορά με την Τουρκία την οριοθέτηση της υφαλοκρηπίδας και της ΑΟΖ, στο Αιγαίο και την Ανατολική Μεσόγειο. Το πραγματολογικό πλαίσιο των ελληνοτουρκικών σχέσεων είναι βέβαια πολύ πιο σύνθετο. Δεν περιλαμβάνει μόνο την οριοθέτηση των θαλασσίων ζωνών, αλλά έναν μακρύ κατάλογο τουρκικών ισχυρισμών, διεκδικήσεων και απειλών.

Η οριοθέτηση όμως της υφαλοκρηπίδας και της ΑΟΖ έχει το «πλεονέκτημα» να είναι ρυθμισμένη κατά το Διεθνές Δίκαιο διαδικασία. Η ανάληψη διπλωματικών πρωτοβουλιών είναι συνεπώς υποχρέωση που απορρέει από το Διεθνές Δίκαιο. Αυτό δεν σημαίνει ότι θα υπάρξει εύκολα ανταπόκριση της άλλης πλευράς ή ότι δεν θα επιχειρηθεί η ανάμειξη άλλων ζητημάτων. Σημασία έχει να είναι σαφής και να έχει στρατηγικό ειρμό η ελληνική θέση.

Χωρίς τελική οριοθέτηση κατά το Διεθνές Δίκαιο, τα κυριαρχικά μας δικαιώματα δεν είναι κατοχυρωμένα και δεν μπορούν να ασκηθούν πλήρως στην πράξη. Δεν αρκεί ο καθορισμός των απώτερων ορίων με εθνικό νόμο. Ο χρόνος περνά και τα ορυκτά καύσιμα σταδιακά απαξιώνονται. Η αντίδραση απέναντι στις περιοδικά επαναλαμβανόμενες τουρκικές προκλήσεις επίσης δεν αρκεί. Η επίδειξη της ελληνικής στρατιωτικής ισχύος είναι σημαντική παράμετρος, αλλά μόνο «επιθετικές» πολιτικές και διπλωματικές πρωτοβουλίες μπορούν να κατοχυρώσουν τα κυριαρχικά μας δικαιώματα με την οριοθέτηση της υφαλοκρηπίδας και της ΑΟΖ.

ISBN 978-960-484-595-8

9 78 9604 845958

Κωδ. μηχ/σης 25.168

www.epbooks.gr